Vänersborgs kommun

Utbildningsmaterial inför läkemedelsutbildning

Innehållsförteckning

Inledning 4
Ansvar 4
Ansvarsfördelning 4
Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) 5
Läkare 5
Enhetschef 5
Sjuksköterska 5
Omvårdnadspersonal 5
Delegering 5
Delegering – omvårdnadspersonalens ansvar 6
Att ge läkemedel 6
Läkemedelslistor och digital signering 6
Läkemedelslista 6
Läkemedelslista Pascal 7
Läkemedelslista Vårdcentral 7
Digital signering i MCSS 8
Iordningsställa och överlämna läkemedel till patienten 9
Avvikelserapportering 9
Eget ansvar och läkemedelsövertag 9
Eget ansvar 10
Läkemedelsövertag 10
Hantering av läkemedel 10
Läkemedelsskåp 11
Läkemedelsautomat 11
Olika sätt att ge läkemedel 11
Läkemedel som ges via munnen 12
Tabletter och kapslar 12
Depottabletter & Depotkapslar 12
Enterotabletter & Enterokapslar 12

Lösliga tabletter 13
Brustabletter 13
Munlösliga tabletter 13
Tuggtabletter 13
Sugtabletter 13
Oral lösning 13
Droppar 14
Magpulver och granulat 14
Läkemedel som andas in 14
Inhalationer 14
Inhalationspulver/-spray 14
Inhalationsvätskor 14
Syrgas 15
Nässpray 15
Läkemedel som ges i ögonen 15
Ögondroppar och ögonsalva 15
Läkemedel som ges i öronen 16
Örondroppar och öronsalva 16
Läkemedel för huden 17
Salva, kräm och gel 17
Schampo, lösningar och puder 17
Läkemedel som tas upp genom huden 17
Depotplåster 17
Läkemedel som ges i ändtarmen 18
Suppositorier 18
Klysma rektallösning 18
Läkemedel som ges i vaginan 19
Vaginaltablett med applikator 19
Vagitorie 19
Läkemedel som ges i spruta 19
Subkutan injektion 19

Noggrann och säker läkemedelshantering....20
Apodos....20
Dosett....20
Helförpackning....21
Påfyllning av helförpackning....21
Utbytbara läkemedel - Synonympreparat....22
Vanligt förekommande läkemedel....22
Blodförtunnande läkemedel....22
NOAK....23
Waran....23
Andra blodförtunnande läkemedel....23
Viktigt att tänka på....24
Narkotikaklassade läkemedel....24
Vid behovs läkemedel....25
Rimlighetsbedömning....25
Diabetes....26
Behandling....26
Blodsockerkontroll....27
Lågt blodsocker – Hypoglykemi....27
Högt blodsocker – Hyperglykemi....27
Avslutning....28

Inledning

Detta utbildningsmaterial riktar sig till dig som omvårdnadspersonal som är aktuell för läkemedelsdelegering i Socialförvaltningen Vänersborgs Kommun. Målet är att utbildningsmaterialet ska ge dig grundläggande kunskaper inom läkemedelshantering samt läkemedelsdelegering.

Materialet innehåller information om hur man iordningsställer samt överlämnar läkemedel till patienten och vad man ska kontrollera i samband med detta. Materialet innehåller även information om olika läkemedelsgrupper och former av läkemedel, hur de intas samt praktisk information om vad du måste tänka på när du hanterar och överlämnar läkemedel. Dessa kunskaper behöver du ha för att skapa en trygg och säker läkemedelshantering.

Inför en läkemedelsdelegering ska följande delar genomföras:

- Bredvidgång på arbetsplatsen
- Introduktion i det digitala signeringssystemet MCSS
- Genomgång av detta utbildningsmaterial
- Genomgå läkemedelsutbildningen med godkänt avslutande kunskapstest
- Träffa arbetsplatsens sjuksköterska för praktisk del av delegeringen
- Vid den årliga förnyelsen av delegering genomförs kunskapstest med godkänt resultat

Ansvar

Hälso- och sjukvårdspersonal ska ge sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård. Patienten ska visas omtanke och respekt och vården ska så långt det är möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. När du som omvårdnadspersonal arbetar med delegerade arbetsuppgifter är du hälso-och sjukvårdspersonal och arbetar utifrån hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Att hjälpa patienter att få sina läkemedel på ett säkert sätt är en viktig uppgift. Denna uppgift sker genom en läkemedelsdelegering och hanteringen måste alltid vara trygg och säker för patienten. Målsättningen för att kunna arbeta på delegering är att du skall känna dig trygg i att hantera läkemedel, ha förståelse för vad ditt ansvar är och kunna hantera läkemedel till patienter på ett säkert och korrekt sätt.

Ansvarsfördelning

Ansvarsfördelningen inom kommunens hälso- och sjukvård beskriver vilka arbetsuppgifter som ligger på varje yrkesroll och hur delegering av olika uppgifter ska genomföras på ett säkert sätt.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS)

MAS har ett övergripande ansvar för att delegeringar i kommunen genomförs på ett säkert sätt och att det finns tydliga, säkra rutiner och riktlinjer kring läkemedelsdelegering.

Läkare

Har ett övergripande medicinskt ansvar för patientens läkemedelsbehandling. Detta innebär diagnostik, ordination av läkemedel och uppföljning. Läkaren beslutar även om patienten är i behov av ett läkemedelsövertag.

Enhetschef

Ansvarar för att planera, leda, fördela och följa upp de delegerade arbetsuppgifterna inom enheten. Enhetschefen skall också säkerställa att medarbetarna har rätt förutsättningar för att utföra sina arbetsuppgifter på ett bra sätt.

Sjuksköterska

Ansvarar för att planera, genomföra och följa upp alla hälso- och sjukvårdsinsatser kring patienten. Sjuksköterskan bedömer om personal har tillräcklig kompetens för att motta delegering och säkerställer att personalen får den information och det stöd som krävs för att utföra insatserna på ett tryggt och säkert sätt. Sjuksköterskan har även ett ansvar att följa upp delegerade insatser.

Omvårdnadspersonal

Den som har en delegering i läkemedelshantering hjälper patienter att få sina läkemedel på ett säkert sätt. Läkemedelsdelegeringen skall följas upp med sjuksköterska minst en gång per år och man har ett eget ansvar att meddela om kunskap eller kompetens saknas för dessa delegerade uppgifter. Delegerade uppgifter får inte överlåtas till någon annan och man ansvarar för att arbetsuppgifterna utförs korrekt.

Delegering

En delegering innebär att ge någon rätt att utföra en arbetsuppgift som personen annars inte har rätt att utföra. För att en arbetsuppgift ska kunna delegeras krävs att den som delegerar har både formell och reell kompetens för uppgiften och att den som tar emot delegeringen har reell kompetens, det vill säga faktiska kunskaper och färdigheter för att kunna utföra uppgiften på ett patientsäkert sätt. *Formell kompetens* innebär att en person har rätt utbildning och legitimation för arbetsuppgiften och

reell kompetens innebär att en person genom kunskap och praktisk erfarenhet har förmåga att utföra arbetsuppgiften på ett säkert och korrekt sätt

Delegering – omvårdnadspersonalens ansvar

- Den som tar emot en delegering ska uppvisa reell kompetens för uppgiften
- Den som tar emot en delegering ansvarar över hur uppgiften utförs
- Ingen tvingas till delegering om man saknar kunskap/förmåga för uppgiften
- En delegering är personlig och en uppgift kan inte delegeras vidare
- Alla delegeringarna skrivs och signeras i MCSS
- En delegering är tidsbestämd
- Uppföljning och förnyelse av delegering sker årligen samt vid behov
- Missköts arbetsuppgifterna kan delegeringen återkallas

Att ge läkemedel

Att arbeta med läkemedelsdelegering och att ge läkemedel till patienter kräver goda kunskaper, noggrannhet och ett gott omdöme. När du fått din delegering är du ansvarig över hur du utför arbetsuppgifterna och skyldig att följa gällande föreskrifter så läkemedelshanteringen håller god kvalitet och hög patientsäkerhet.

Läkemedelslistor och digital signering

Läkemedelslista

Läkaren är ansvarig för patientens medicinska vård och ordinerar aktuella läkemedel i patientens läkemedelslista. Det ska tydligt framgå vilka läkemedel patienten ska ta, i vilken styrka, mängd samt hur ofta. Då patientens läkemedelsbehandling kan förändras ska alltid den senaste versionen av läkemedelslistan finnas hos patienten.

Läkemedelslistor kan ha olika utseende beroende på om dom kommer från sjukhus, vårdcentral eller pascal. Sjuksköterskan ansvarar för att korrekt läkemedelslista följs och att en aktuell läkemedelslista finns i patientens läkemedelsskåp. Läkemedelslistan ska följas i samband med iordningsställande och administrering av läkemedel till patienten. På nästa sida visas två olika varianter av läkemedelslistor.

Läkemedelslista Pascal

De flesta patienter har apodos och här är ett exempel på hur läkemedelslistan då ser ut.

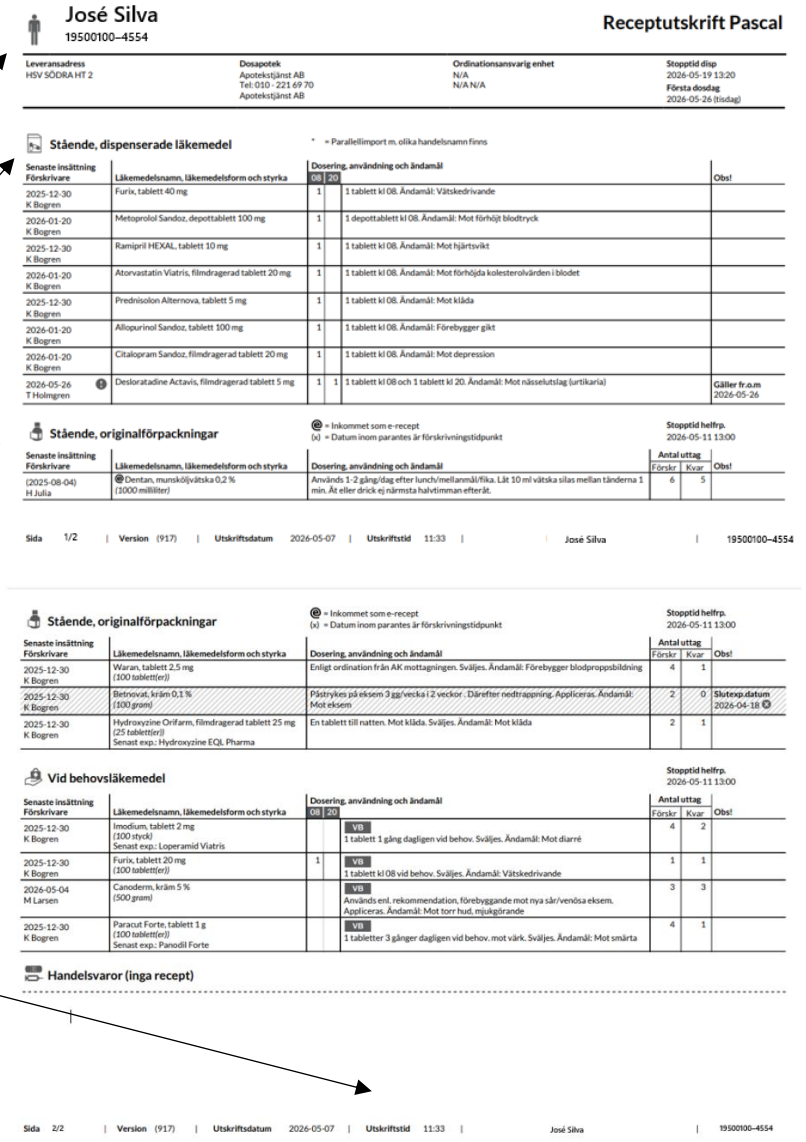
Namn och personnummer

Stående dispenserade läkemedel
Under denna rubrik står samtliga läkemedel som ligger fördelade i apodosen.

Stående originalförpackning
Under denna rubrik står de läkemedel som ska tas ur förpackning. Exempelvis ögondroppar, tabletter/kapslar, oral lösning, läkemedelsplåster.

Vid behovsläkemedel
Under denna rubrik står de läkemedel som patienten är ordinerad att kunna ta vid behov

Datum och klockslag
När läkemedelslistan är utskriven

José Silva
19500100–4554

Receptutskrift Pascal

Leveransadress	Dosapotek	Ordinationsansvarig enhet	Stopptid disp / Första dosdag
HSV SÖDRA HT 2	Apotekstjänst AB Tel: 010 - 221 69 70 Apotekstjänst AB	N/A N/A N/A	2026-05-19 13:20 2026-05-26 (tisdag)

Stående, dispenserade läkemedel * = Parallellimport m. olika handelsnamn finns

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål 08	20		Obs!
2025-12-30 K Bogren	Furix, tablett 40 mg	1		1 tablett kl 08. Ändamål: Vätskedrivande	
2026-01-20 K Bogren	Metoprolol Sandoz, depottablett 100 mg	1		1 depottablett kl 08. Ändamål: Mot förhöjt blodtryck	
2025-12-30 K Bogren	Ramipril HEXAL, tablett 10 mg	1		1 tablett kl 08. Ändamål: Mot hjärtsvikt	
2026-01-20 K Bogren	Atorvastatin Viatris, filmdragerad tablett 20 mg	1		1 tablett kl 08. Ändamål: Mot förhöjda kolesterolvärden i blodet	
2025-12-30 K Bogren	Prednisolon Alternova, tablett 5 mg	1		1 tablett kl 08. Ändamål: Mot klåda	
2026-01-20 K Bogren	Allopurinol Sandoz, tablett 100 mg	1		1 tablett kl 08. Ändamål: Förebygger gikt	
2026-01-20 K Bogren	Citalopram Sandoz, filmdragerad tablett 20 mg	1		1 tablett kl 08. Ändamål: Mot depression	
2026-05-26 T Holmgren	Desloratadine Actavis, filmdragerad tablett 5 mg	1	1	1 tablett kl 08 och 1 tablett kl 20. Ändamål: Mot nässelutslag (urtikaria)	Gäller fr.o.m 2026-05-26

Stående, originalförpackningar @ = Inkommet som e-recept (x) = Datum inom parantes är förskrivningstidpunkt — Stopptid helfrp. 2026-05-11 13:00

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål	Antal uttag Förskr	Kvar	Obs!
(2025-08-04) H Julia	@Dentan, munsköljvätska 0,2 % (1000 milliliter)	Används 1-2 gång/dag efter lunch/mellanmål/fika. Låt 10 ml vätska silas mellan tänderna 1 min. Ät eller drick ej närmsta halvtimman efteråt.	6	5	

Stående, originalförpackningar @ = Inkommet som e-recept (x) = Datum inom parantes är förskrivningstidpunkt — Stopptid helfrp. 2026-05-11 13:00

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål	Antal uttag Förskr	Kvar	Obs!
2025-12-30 K Bogren	Waran, tablett 2,5 mg (100 tablett(er))	Enligt ordination från AK mottagningen. Säljes. Ändamål: Förebygger blodproppsbildning	4	1	
2025-12-30 K Bogren	Betnovat, kräm 0,1 % (100 gram)	Påstrykes på eksem 3 gg/vecka i 2 veckor . Därefter nedtrappning. Appliceras. Ändamål: Mot eksem	2	0	Slutexp.datum 2026-04-18
2025-12-30 K Bogren	Hydroxyzine Orifarm, filmdragerad tablett 25 mg (25 tablett(er)) Senast exp.: Hydroxyzine EQL Pharma	En tablett till natten. Mot klåda. Säljes. Ändamål: Mot klåda	2	1	

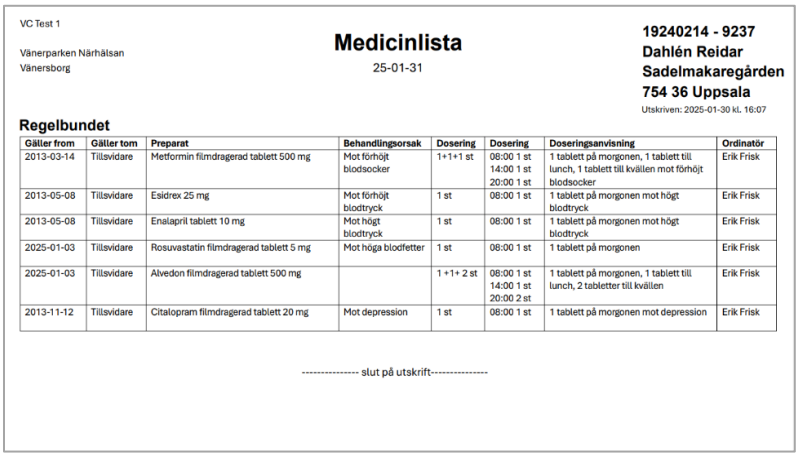
Vid behovsläkemedel — Stopptid helfrp. 2026-05-11 13:00

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål 08	20		Antal uttag Förskr	Kvar	Obs!
2025-12-30 K Bogren	Imodium, tablett 2 mg (100 styck) Senast exp.: Loperamid Viatris			VB 1 tablett 1 gång dagligen vid behov. Säljes. Ändamål: Mot diarré	4	2	
2025-12-30 K Bogren	Furix, tablett 20 mg (100 tablett(er))	1		VB 1 tablett kl 08 vid behov. Säljes. Ändamål: Vätskedrivande	1	1	
2026-05-04 M Larsen	Canoderm, kräm 5 % (500 gram)			VB Används enl. rekommendation, förebyggande mot nya sår/venösa eksem. Appliceras. Ändamål: Mot torr hud, mjukgörande	3	3	
2025-12-30 K Bogren	Paracut Forte, tablett 1 g (100 tablett(er)) Senast exp.: Panodil Forte			VB 1 tabletter 3 gånger dagligen vid behov. mot värk. Säljes. Ändamål: Mot smärta	4	1	

Handelsvaror (inga recept)

Läkemedelslista Vårdcentral

Exempel på hur en läkemedelslista från en vårdcentral kan se ut

VC Test 1

Vänerparken Närhälsan
Vänersborg

Medicinlista
25-01-31

19240214 - 9237
Dahlén Reidar
Sadelmakaregården
754 36 Uppsala
Utskriven: 2025-01-30 kl. 16:07

Regelbundet

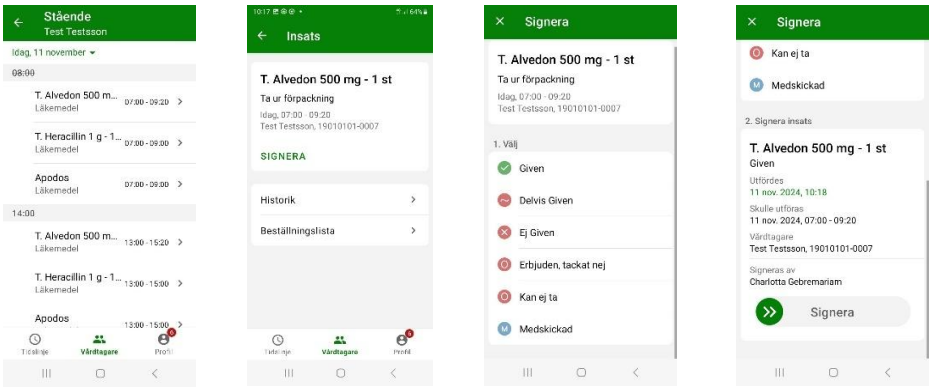
Gäller from	Gäller tom	Preparat	Behandlingsorsak	Dosering	Dosering	Doseringsanvisning	Ordinatör
2013-03-14	Tillsvidare	Metformin filmdragerad tablett 500 mg	Mot förhöjt blodsocker	1+1+1 st	08:00 1 st 14:00 1 st 20:00 1 st	1 tablett på morgonen, 1 tablett till lunch, 1 tablett till kvällen mot förhöjt blodsocker	Erik Frisk
2013-05-08	Tillsvidare	Esidrex 25 mg	Mot förhöjt blodtryck	1 st	08:00 1 st	1 tablett på morgonen mot högt blodtryck	Erik Frisk
2013-05-08	Tillsvidare	Enalapril tablett 10 mg	Mot högt blodtryck	1 st	08:00 1 st	1 tablett på morgonen mot högt blodtryck	Erik Frisk
2025-01-03	Tillsvidare	Rosuvastatin filmdragerad tablett 5 mg	Mot höga blodfetter	1 st	08:00 1 st	1 tablett på morgonen	Erik Frisk
2025-01-03	Tillsvidare	Alvedon filmdragerad tablett 500 mg		1 +1+ 2 st	08:00 1 st 14:00 1 st 20:00 2 st	1 tablett på morgonen, 1 tablett till lunch, 2 tabletter till kvällen	Erik Frisk
2013-11-12	Tillsvidare	Citalopram filmdragerad tablett 20 mg	Mot depression	1 st	08:00 1 st	1 tablett på morgonen mot depression	Erik Frisk

---------- slut på utskrift----------

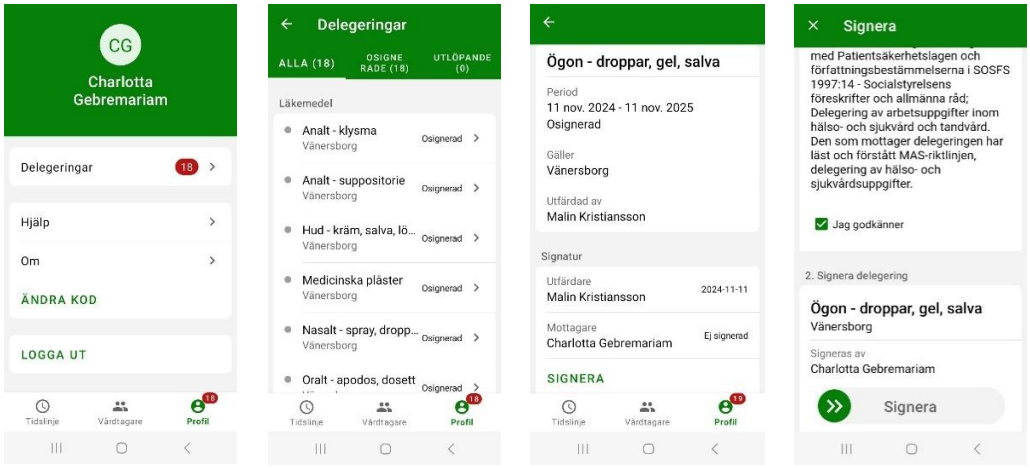
Digital signering i MCSS

I Vänersborgs kommun används den digitala signeringslistan MCSS för läkemedelsöverlämnande samt delegeringar. Alla som ska arbeta med läkemedelshantering får behörighet i MCSS för den enhet man ska arbeta på.

Sjuksköterskorna lägger in aktuella patienter i MCSS samt vilka läkemedel som ska ges på vilka tider och inom rätt tidsintervall. Sjuksköterskan ansvarar för att det är rätt läkemedel uppskrivna i MCSS utifrån läkarens ordination och att det uppdateras kontinuerligt. När du sedan på delegering ska ge läkemedel till en patient kontrollerar du i MCSS vilka läkemedel som ska ges, jämför mot läkemedelslistan samt signerar i direkt anslutning till att läkemedel givits till patienten. Bilderna nedan visar tillvägagångssättet.

Alla delegeringar skrivs och signeras i MCSS. Bilderna nedan visar hur man går in och signerar sina delegeringar. Notera att delegeringar alltid är tidsbestämda och när den håller på att löpa ut måste DU ta kontakt med sjuksköterska för förnyelse.

I samband med din bredvidgång på arbetsplatsen får du introduktion i MCSS.

Iordningsställa och överlämna läkemedel till patienten

Vid iordningsställande och överlämnande av läkemedel är det viktigt med noggrannhet så du säkerställer att rätt patient får rätt läkemedel, på rätt tid och på rätt sätt. I samband iordningsställande och överlämnande ska följande kontrolleras:

- Patientens namn och personnummer
- Patientens mående
- Datum och klockslag
- Kontrollera i MCSS vilka läkemedel som ska ges
- Ta fram och iordningställ aktuella läkemedel
- Jämför mot läkemedelslistan
- Överlämna läkemedel på ett för patienten bra sätt
- Signering i MCSS i direkt anslutning till att patienten tagit sina läkemedel

Om du upptäcker förändringar i patientens hälsotillstånd, eventuella biverkningar eller att något inte stämmer i läkemedelshanteringen ska det rapporteras till sjuksköterskan samt dokumenteras.

Avvikelserapportering

Hälso- och sjukvårdspersonal är skyldig att rapportera avvikelser av betydelse för patientsäkerheten som exempelvis fall, avvikelser i läkemedelshantering eller bristande vård enligt följande föreskrifter:

- HSLF-FS 2017:40 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vårdgivares systematiska patientsäkerhetsarbete

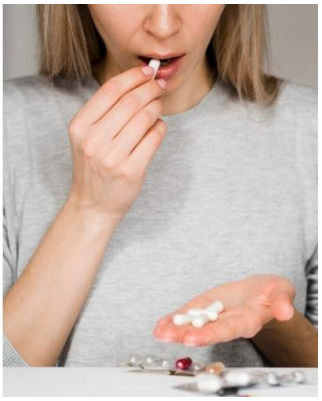
- HSLF-FS 2017:41 Inspektionen för vård och omsorgs föreskrifter om anmälan av händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada - Lex Maria

I samband med din introduktion på arbetsplatsen kommer du få mer information kring hur avvikelserapportering går till.

Eget ansvar och läkemedelsövertag

Läkemedelsbehandling kan ske på olika sätt och skillnaden mellan *eget ansvar* och *läkemedelsövertag* beror på patientens förmåga att hantera sin läkemedelsbehandling och vem som formellt ansvarar för att behandlingen sköts korrekt.

Eget ansvar

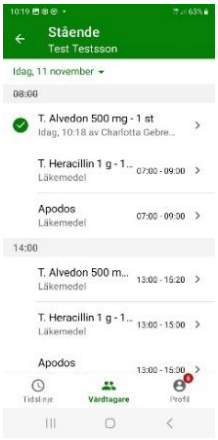

Vid eget ansvar har patienten förmågan att sköta sin läkemedelsbehandling enligt ordination. Patienten vet vilka läkemedel som ska tas på vilka tider men kan behöva hjälp från omvårdnadspersonal att exempelvis gå till apoteket och hämta ut läkemedel, öppna läkemedelsburkar eller trycka ut tabletter ur läkemedelskartan. Dessa insatser är då biståndsbedömda SoL-insatser.

Läkemedelsövertag

När patienten på grund av olika orsaker inte längre klarar att sköta sin läkemedelsbehandling kan det bli aktuellt med ett läkemedelsövertag. Det är patientens läkare som beslutar om ett läkemedelsövertag och ett formellt beslut skrivs.
Ett läkemedelsövertag innebär att hälso- och sjukvården tar över hela ansvaret för patientens läkemedelsbehandling och patienten skrivs in i kommunal primärvård.
Den omvårdnadsansvariga sjuksköterskan ansvarar tillsammans med omvårdnadspersonalen för att patientens läkemedels-behandling är säker. Patienten får ett läkemedelsskåp och/eller en läkemedelsautomat och sjuksköterskan skriver in patienten i MCSS samt vilka läkemedel som ska ges på vilka tider.

Om du upptäcker att patienten tar något annat läkemedel exempelvis receptfritt läkemedel, naturläkemedel eller annat läkemedel som inte finns med på läkemedelslistan måste du informera sjuksköterskan om denna upptäckt.

Hantering av läkemedel

Hantering av läkemedel ska ske på ett korrekt och säkert sätt. Basala hygienrutiner ska följas vilket innebär att man desinfekterar händerna ofta och använder handskar om man behöver ta i läkemedel med händerna. När man ska överlämna läkemedel till en patient kan man använda sig av en sked, äggkopp eller assiett. Men om man exempelvis ska ta en tablett ur en burk, förpackning eller byta depotplåster ska alltid handskar användas. Om man inte följer detta utan tar i läkemedel med händerna kan man få i sig läkemedel via huden vilket kan vara skadligt.

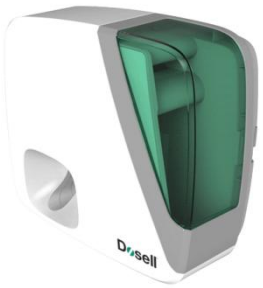
Vid överlämnandet av läkemedel måste man informera patienten om hur läkemedlet ska tas, vilka tabletter/kapslar som ska sväljas, om det är någon tuggtablett som ska tuggas eller hur en inhalation ska inhaleras. Instruktionerna till patienten är viktiga så patienten tar läkemedlet på rätt sätt. Säkerställ också alltid att läkemedlet är oskadat och kontrollera utgångsdatum.

Läkemedelsskåp

Läkemedel ska förvaras inlåst i patientens läkemedelsskåp i bostaden och det är även i bostaden läkemedelsgivningen ska ske. Detta för att undvika förväxling av patient och läkemedel.

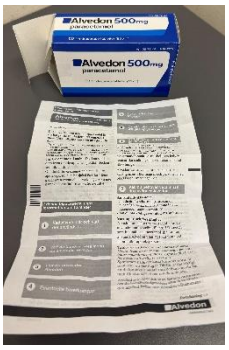
Läkemedelsautomat

En läkemedelsautomat passar patienter som är självständiga men behöver bli påminda om sitt läkemedelsintag. Patientens apodosrulle sätts in i automaten och fungerar som ett låst medicinskåp. Automaten talar om för patienten när det är dags för patienten att ta sin apodospåse.

Olika sätt att ge läkemedel

Läkemedel finns i många olika former och kan ges på olika sätt exempelvis via munnen, ändtarm, huden eller som injektion. Om en viss form inte passar kan läkaren eventuellt förskriva en annan form. Exempelvis om en patient har svårt att svälja tabletter kan läkaren i stället förskriva läkemedel i flytande form. Det finns många olika läkemedelsföretag på marknaden vilket innebär att samma typ av läkemedel med samma verksamma substans kan ha olika namn, så kallade synonympreparat.

Alla läkemedel har en informationsbroschyr som medföljer varje förpackning som kallas för bipacksedel. I den finns all information om läkemedlet och om det eventuellt är något specifikt man skall tänka på vid exempelvis förvaring eller intag.

I detta avsnitt kommer olika former av läkemedel beskrivas så att du som omvårdnadspersonal lär dig de olika läkemedelsformerna samt var och hur man ger de till patienten.

Läkemedel som ges via munnen

Det vanligaste sättet är att ge läkemedel till patienten är via munnen. Det finns olika former av läkemedel som ges via munnen exempelvis tabletter, kapslar och flytande läkemedel.

Tabletter och kapslar

Tabletter och kapslar är de vanligaste formerna av läkemedel och finns i många olika storlekar, former och utseenden. Den vanliga tabletten löser upp sig i magsäcken efter att man har svalt den. Kapslar kan vara hårda eller mjuka och innehåller läkemedel i fast eller flytande form. Kapslars hölje består av gelatin som löses upp i magen eller tarmen.

Tabletter och kapslar ska intas i sittande ställning och sväljas ner med rikligt med dryck. Man får aldrig dela/krossa/öppna en tablett/kapsel på eget initiativ utan att sjuksköterska godkänt det. Om man delar eller krossar tabletter som inte får delas/krossas så kan patienten få biverkningar och effekten påverkas.

Om patienten har svårt att svälja tabletter och kapslar kan man testa att ge dom tillsammans med något trögflytande exempelvis filmjölk, yoghurt eller nyponsoppa. Det kan vara bra att känna till att vissa tabletter och kapslar ska ges enligt särskilda anvisningar exempelvis i samband med måltid eller inte tillsammans med mjölkprodukter.

Depottabletter & Depotkapslar

Depottabletter och depotkapslar är långtidsverkande och löses långsamt upp i tarmen. Detta gör att patienten får en jämn och långvarig effekt av läkemedlet med så lite biverkningar som möjligt. Om man krossar eller tuggar depottabletter/kapslar verkar läkemedlet för kraftigt och under för kort tid.

Enterotabletter & Enterokapslar

Enterotabletter och enterokapslar har en speciell hinna runt sig som gör att de kan passera magsäcken och i stället lösa upp sig i tarmen. Det verksamma ämnet kan irritera magsäcken och den sura magsaften kan påverka läkemedlet. Vissa läkemedel ska även verka i tarmen och om patienten tuggar eller krossar enterokapslar förstörs hinnan och effekten påverkas.

Lösliga tabletter

Lösliga tabletter är tabletter som skall löses upp i lite vatten innan de intas.

Brustabletter

Brustabletter ska lösas upp i minst ett halvt glas vatten och ska brusa färdigt i vattnet innan patienten dricker upp blandningen.

Munlösliga tabletter

Munlösliga tabletter läggs på tungan och smälter i munnen. Därefter kan man kan svälja ner utan vatten.

Tuggtabletter

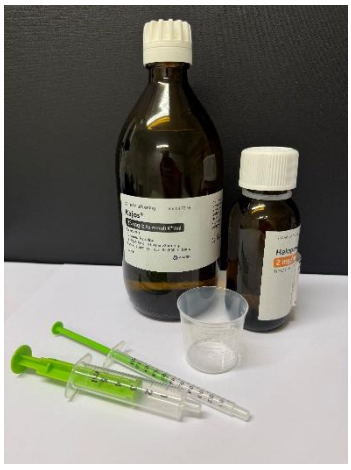
Tuggtabletter skall först tuggas sönder och därefter sväljas ner.

Sugtabletter

Patienten ska suga på tabletten som löses upp långsamt i munnen

Oral lösning

Flytande läkemedel som tas genom munnen kallas för oral lösning och finns i olika former så som suspension, mixtur, emulsion eller lösning beroende på konsistens och hur de är uppblandade.
Vid iordningsställande av flytande läkemedel är det viktigt att använda mått för att säkerställa att rätt dos ges. Det finns olika doseringshjälpmedel som exempelvis dosbägare, dossked eller dosspruta.

Kontrollera om flaskan ska skakas för att innehållet ska blandas innan dosen mäts upp. Annars finns risk för att patienten inte får rätt mängd av det verksamma ämnet. Hanteringen av oral lösning kan skilja sig, vissa är ljuskänsliga och andra skall så i kylskåp, läs på bipacksedeln vad som gäller.

Droppar

Flytande läkemedel kan även finnas som droppar.
Droppar är koncentrerat vilket innebär att det viktigt att man är noggrann när man iordningställer. Vissa läkemedel har speciella hjälpmedel för att dosera rätt andra gånger får man räkna antal droppar. Ofta kan dropparna blandas med olika drycker, läs på bipacksedeln.

Magpulver och granulat

Magpulver och granulat är finfördelat läkemedel doserat i portionspåsar. Pulver ska lösas i vatten och drickas upp medan granulat kan strös på gröt eller filmjölk.

Läkemedel som andas in

Inhalationer

Läkemedel kan ges som inhalation, vilket innebär att det andas in för att verka lokalt i luftvägar och lungor. Läkemedel som skall inhaleras tillförs med hjälp av en inhalator eller nebulisator. En inhalator skall dosladdas innan inhalationen tas för att dosen skall bli aktiverad.

Inhalationsläkemedel finns i olika former:

- Inhalationspulver
- Inhalationsspray
- Inhalationsvätska

Inhalationspulver/-spray

Läkemedel som ska verka lokalt i luftvägarna. Pulvret eller sprayen inhaleras och små partiklar passerar genom mun och svalg för att ge effekt i luftrören och lungorna. Inhalatorn är inställd så att en lika stor dos ges vid varje tillfälle och den är därför enkel och praktisk att använda. Inhalationspulver förvaras torrt.

Inhalationsvätskor

Läkemedlet finns som lösning för att kunna andas in med hjälp av speciella inandningshjälpmedel, så kallad nebulisator. Lösningen förångas och andas in genom munstycke eller mask och utövar sin effekt i luftrören och lungorna.

Syrgas

Syrgas är ett läkemedel och hantering av syrgas är en delegerad uppgift. Syrgas kan ges med hjälp av näskateter/grimma eller mask som är kopplad till en syrgastub eller syrgaskoncentrator. Viktigt att följa inställda doser samt rengöring-, förvaring- och märkningsinstruktioner. Det är mycket brandfarligt!

Nässpray

Nässpray och näsdroppar droppas eller sprayas in i näsan, där de sprids över slemhinnorna som tar upp det verksamma ämnet.

Läkemedel som ges i ögonen

Ögondroppar och ögonsalva

Läkemedel som ges i ögonen finns som ögondroppar och ögonsalva. Det används mot bland annat ögonsjukdomar, infektioner, allergier och torra ögon. Läkemedlen verkar lokalt i ögat och det är viktigt att läsa ordinationen noggrant då patienten kan ha behandling i enbart ett öga eller olika behandlingar i respektive öga.

- Ögonläkemedel finns i flaska, tub eller engångspipetter
- Dosen anges i antal droppar
- Om flera olika ögonläkemedel ska ges i samma öga ska man vänta 5 minuter mellan varje droppe/salvan. Salvan ges alltid sist.
- Hållbarhet för öppnade ögonläkemedel brukar vara 1 månad. Skriv gärna öppningsdatum på flaskan/tuben.
- Förvara den tub/flaska som används i rumstemperatur
- Oöppnade förpackningar med ögonläkemedel förvaras ofta i kylskåp.
- För att bakterier inte ska komma in i flaskan eller i tuben ska man undvika att röra vid ögat eller ögonfransarna med flaskmynningen

Så här ger du ögondroppar:

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Skaka flaskan lätt innan användning
3. Be patienten luta huvudet bakåt eller ligga ner
4. Håll droppflaskan rakt över och tätt intill ögat

5. Be patienten titta uppåt och dra ner det nedre ögonlocket
6. Tryck ut en droppe ur flaskan så det hamnar innanför nedre ögonlocket
7. Be patienten blunda en kort stund

Så här ger du ögonsalva:

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Be patienten luta huvudet bakåt eller ligga ner
3. Håll tuben rakt över och tätt intill ögat
4. Be patienten titta uppåt och dra ner det nedre ögonlocket
5. Tryck ut en smal sträng (ca 1 cm) salva innanför det nedre ögonlocket
6. Be patienten blunda en kort stund

Läkemedel som ges i öronen

Örondroppar och öronsalva

Örondroppar och öronsalva verkar direkt i hörselgången och kan bli aktuellt att ge som behandling vid vaxproppar, eksem, inflammationer och infektioner. Örondroppar finns som flaska med pip, tub och engångspipett. Öronsalva är mer lättrinnande och finns i tub med pip. Om patienten ska få både örondroppar och öronsalva, ges dropparna först. Örondroppar och öronsalva bör ha rumstemperatur innan de ges då kalla droppar eller salva i örat kan ge yrsel.

Så här ger du örondroppar:

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Uppmana patienten att ligga på sidan eller luta huvudet åt sidan
3. Dra örat uppåt och bakåt - då rätas hörselgången ut och dropparna rinner lättare in
4. Droppa i antalet ordinerade droppar
5. Uppmana patienten att fortsätta luta huvudet åt sidan några minuter

Så här ger du öronsalva:

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Låt patienten ligga på sidan eller luta huvudet åt sidan
3. Dra örat upp och bak så hörselgången rätas ut och ge den ordinerade mängden salva
4. Stryk ut salvan i yttre delen av hörselgången

OBS! Vissa gånger ska öronsalva endast användas i ytterörat, se ordination.

Läkemedel för huden

Salva, kräm och gel

Salva, kräm och gel kan patienten få ordination på vid olika hudbesvär och utslag eller som smärtlindring vid smärta och inflammation i muskler och leder. Smörj på rätt ställe och tänk på att alltid smörja ett tunt lager. Om det finns ett smörjningsschema så var noga med att följa det.

Schampo, lösningar och puder

Specifika schampo används vid exempelvis behandling av mjäll och löss. Följ bruksanvisningen. **Lösningar** innehållande läkemedel är lätta att stryka ut på huden. De är lämpliga att använda när stora ytor skall behandlas eller på hud med mycket hår. **Puder** innehållande läkemedel finns för behandling av svamp och kan användas som komplement till behandling med kräm i exempelvis hudveck under byst, mellan magveck, ljumskar och mellan tår.
OBS! Använd inte puder tillsammans med kräm eller salva, det blir som en grötig massa som kan skava och irritera huden.

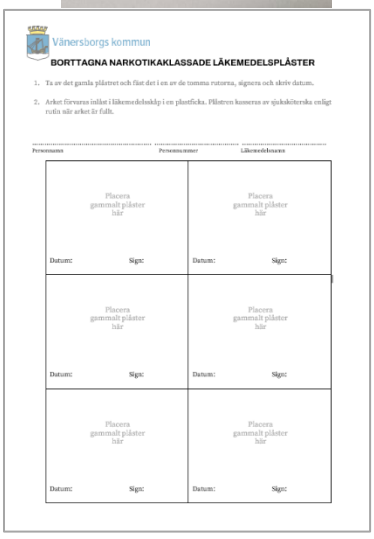
Läkemedel som tas upp genom huden

Depotplåster

Depotplåster är plåster som innehåller läkemedel. När depotplåstret fästs på huden utsöndras det verksamma ämnet i jämn takt via huden och ut i blodet för att ge effekt i hela kroppen. Läkemedelsbehandling via depotplåster finns som exempelvis: Smärtplåster, nikotinplåster, hormonplåster och demensplåster.

- Depotplåster appliceras på skuldra eller överarm och växla ställe för att minska risken för hudirritation
- Depotplåster får inte delas eller klippas itu
- Vissa depotplåster byts dagligen och andra var 3:e eller 7:e dag
- Vid borttagande av narkotikaklassade depotplåster ska de kasseras på ett kassationsark i patientens läkemedelsskåp samt signeras i MCSS
- Övriga depotplåster som ej är narkotikaklassade ska kasseras som läkemedel i gul burk eller läkemedelsavfallspåse

Vänersborgs kommun

BORTTAGNA NARKOTIKAKLASSADE LÄKEMEDELSPLÅSTER

1. Ta av det gamla plåstret och fäst det i en av de tomma rutorna, signera och skriv datum.
2. Arket förvaras inlåst i läkemedelsskåp i en plastficka. Plåstren kasseras av sjuksköterska enligt rutin när arket är fullt.

Personnamn Personnummer Läkemedelsnamn

Placera gammalt plåster här Datum: Signe:	Placera gammalt plåster här Datum: Signe:
Placera gammalt plåster här Datum: Signe:	Placera gammalt plåster här Datum: Signe:
Placera gammalt plåster här Datum: Signe:	Placera gammalt plåster här Datum: Signe:

Så här byter du depotplåster:

1. Informera patienten, tillämpa basala hygienrutiner och använd handskar
2. Tag av det gamla depotplåstret och kassera enligt rutin
3. Hitta en yta på skuldra eller överarm fri från hår, sår eller andra hudproblem
4. Ta bort skyddsfilmen och applicera plåstret på huden
5. Sätt en etikett ”kirurgtejp” märkt med datum och klockslag vid sidan av plåstret).
6. Signera på den digitala signeringslistan.

Om du upptäcker att depotplåstret lossnat ska du kontakta sjuksköterskan!

Läkemedel som ges i ändtarmen

Läkemedel som ges i ändtarmen kallar man på medicinskt språk att det ges **rektalt**. Det kan vara för lokal effekt vid förstoppning eller hemorrojder. Men läkemedel som ges rektalt kan även tas upp av slemhinnan och verka i hela kroppen som exempelvis febernedsättande eller kramplösande. Suppositorier och klysma rektallösning är två olika läkemedelsformer som ges rektalt.

Suppositorier

Suppositorier är läkemedel som förs in rektalt där de smälter av kroppsvärmen och tas upp av slemhinnan.

Så här ger du suppositorie:

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Uppmana patienten att helst ligga på sidan med lätt böjda ben
3. Ta av höljet runt suppositorien – man kan värma den lite i handen
4. För in suppositoriet innanför ändtarmsöppningen med den platta sidan först

Klysma rektallösning

Klysma rektallösning är flytande läkemedel som ges rektalt med hjälp av en behållare/applikator.

Så här ger du klysma rektallösning / lavemang

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Uppmana patienten att helst ligga på sidan med lätt böjda ben
3. Smörj lite salva på behållarens pip och för in pipen i ändtarmen
4. Tryck ihop behållaren och töm den
5. Ta ut pipen med behållaren ihop tryckt så inte vätskan dras tillbaka in i tuben
6. Låt patienten ligga kvar en stund så inte vätskan rinner ut direkt

Läkemedel som ges i vaginan

Läkemedel som förs in i vaginan finns i olika former. Det kan vara aktuellt vid torra och sköra slemhinnor eller infektion. De flesta läkemedel verkar lokalt på slemhinnan i vaginan.

Vaginaltablett med applikator

Vaginatablett med applikator är förpackad i en engångsförpackning. Längst ut på applikatorn sitter tabletten. Applikatorn förs in i in i vaginan cirka 8–10 cm och därefter trycker man på knappen och tabletten släpps från applikatorn. Applikatorn tas ut och kastas. Tabletten kommer lösas upp i vaginan och tas upp av slemhinnan för lokal behandling.

Så här ger du vaginaltablett med applikator:

1. Informera patienten – ta på förkläde och handskar
2. Uppmana patienten att helst ligga på rygg med lätt särade ben
3. Ta ur applikatorn hur förpackningen
4. För försiktigt in vaginaltablett med applikatorn i vaginan
5. Tryck på den lilla knappen så tabletten lämnar applikatorn
6. Ta ut applikatorn och släng i brännbart

Vagitorie

Vagitorier är vita spolformade läkemedel som förs djupt in i vaginan där det sedan smälter av kroppsvärmen och läkemedlet frisätts och ger lokal behandling.

Så här ger du vagitorier:

1. Informera patienten och tillämpa basala hygienrutiner
2. Uppmana patienten att helst ligga på rygg med lätt särade ben
3. Ta bort skyddshöljet på vagitoriet och för försiktigt in vagitoriet så långt som möjligt i vaginan

Läkemedel som ges i spruta

Subkutan injektion

En subkutan injektion innebär att ett läkemedel sprutas in i underhudsfettet och därifrån tas upp via blodet och ut i kroppen. Vissa sprutor ser ut som pennor och kallas därför för injektionspennor där man får dosera utifrån ordination tex insulinpennor som

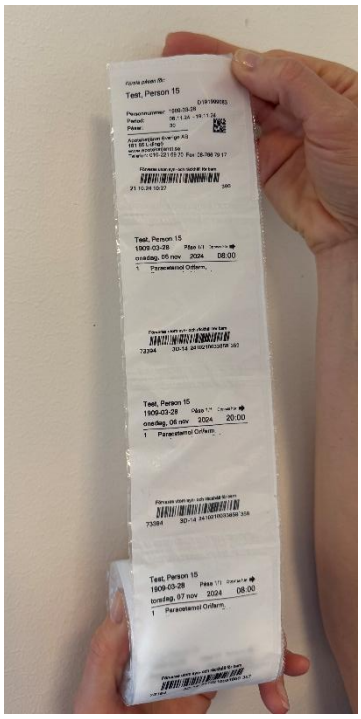
används vid diabetes. Andra sprutor är förfyllda med en befintlig injektionsdos tex Fragmin som är ett blodförtunnande läkemedel.

Noggrann och säker läkemedelshantering

Vissa läkemedel är redan iordningsställda tex i apodos eller dosett och du behöver kontrollera så doseringen stämmer innan du administrerar till patienten. En del läkemedel behöver du som omvårdnadspersonal i stället själv plocka fram ur förpackning och iordningsställa korrekt innan du ger till patienten. Detta moment ställer höga krav på att du är noggrann i hanteringen så läkemedelsbehandlingen blir korrekt och säker.

Apodos

Apodos är ett hjälpmedel där läkemedel dosförpackas i förväg vilket underlättar läkemedelshantering och ökar patientsäkerheten. Patientens läkemedel levereras i en apodosrulle med dospåsar för en eller två veckors förbrukning åt gången. Varje påse innehåller de läkemedel som ska tas vid ett och samma tillfälle och är tydligt märkt med patientens namn, personnummer, påsens innehåll samt vilken tidpunkt - datum och klockslag som dospåsen skall tas.

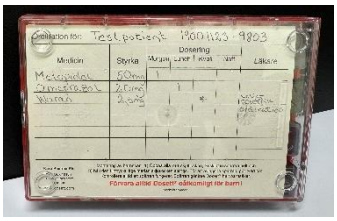
Vid överlämnande av apodospåse ska man kontrollera:

- Patientens namn och personnummer
- Datum och klockslag
- Räkna antal tabletter i apodospåsen för det aktuella klockslaget och kontrollera så antalet tabletter stämmer gentemot läkemedelslistan

Dosett

En dosett är ett hjälpmedel för att organisera och förvara läkemedel för en vecka. Dosetten är uppdelad i fack för veckans dagar samt tidpunkterna morgon, middag, kväll och natt. Dosettens baksida ska vara märkt med namn, personnummer samt vilka läkemedel dosetten innehåller.

Sjuksköterskan delar läkemedel i dosetten en gång i veckan. Alla läkemedel som exempelvis ska tas på morgonen läggs i morgonfacket och kvällsläkemedel i kvällsfacket. Du som omvårdnadspersonal tar läkemedel ur dosett på rätt dag och tidpunkt och ger till patienten.

Vid överlämnande av läkemedel från dosett ska man kontrollera:

- Patientens namn och personnummer
- Veckodag och tidpunkt
- Kontrollera så antal tabletter i dosetten stämmer och jämför mot läkemedelslistan

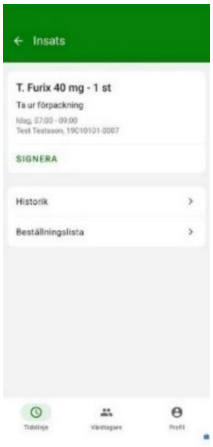
Helförpackning

Alla läkemedel kan inte dispenseras i apodospåse eller dosett utan behöver tas ur förpackning. Det kan exempelvis vara ögondroppar, oral lösning, tuggtabletter, magpulver eller vissa tabletter/kapslar. Det innebär att du som omvårdnadspersonal behöver iordningsställa patientens läkemedel vilket ställer höga krav på noggrannhet. När man ska ta ur förpackning börjar man med att kontrollera MCSS samt läkemedelslista så att rätt dos iordningsställs.

Kontrollera följande:

- Läkemedelsnamn/verksam substans
- Styrka
- Mängd

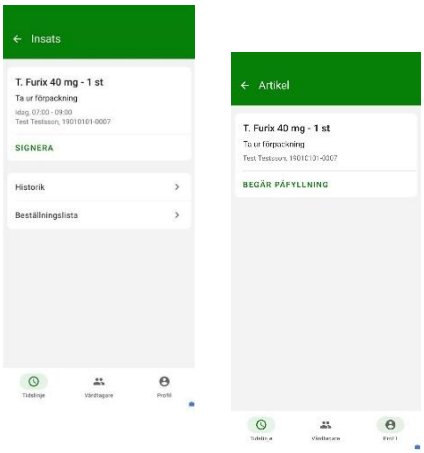

Påfyllning av helförpackning

Om du uppmärksammar att läkemedlet du ger börjar ta slut i förpackningen, skall du begära påfyllning i MCSS. Varje patient har en unik beställningslista med läkemedel som det är möjligt för dig som omvårdnadspersonal att begära påfyllning på. Det gör du genom att trycka på patientens beställningslista, välja det aktuella läkemedlet och tryck *begär påfyllning*. Sjuksköterskan får då en notis om att patientens läkemedel börjar ta slut och kan beställa nytt från apotek. Det är viktigt att uppmärksamma sjuksköterskan på detta sätt när läkemedlet börjar ta slut hos patienten så att

patientens läkemedelsbehandling inte uteblir för att läkemedlet är slut. Nedan ses hur det ser ut i MCSS där man väljer begär påfyllning.

Utbytbara läkemedel - Synonympreparat

Utbytbara läkemedel kallas även synonympreparat. Det innebär att läkemedel är medicinskt likvärdiga då de innehåller samma verksamma substans, i samma styrka och samma beredningsform. Däremot kan läkemedlet ha olika namn och olika utseende.

Läkaren ordinerar läkemedel, skriver recept samt uppdaterar patientens läkemedelslista. Apoteket kan sedan lämna ut ett utbytbart synonympreparat vilket kan ha ett annat läkemedelsnamn än vad som är ordinerat på receptet och läkemedelslistan men det innehåller samma verksamma substans och är medicinskt likvärdigt. Exempelvis Alvedon, Pamol och Panodil är alla olika läkemedel som alla innehåller den verksamma substansen Paracetamol. Genom att titta på den vita etiketten på förpackningen kan man få information om apoteket har bytt ut det ordinerade läkemedlet till ett synonympreparat.

Är man osäker kontaktas sjuksköterskan!

Vanligt förekommande läkemedel

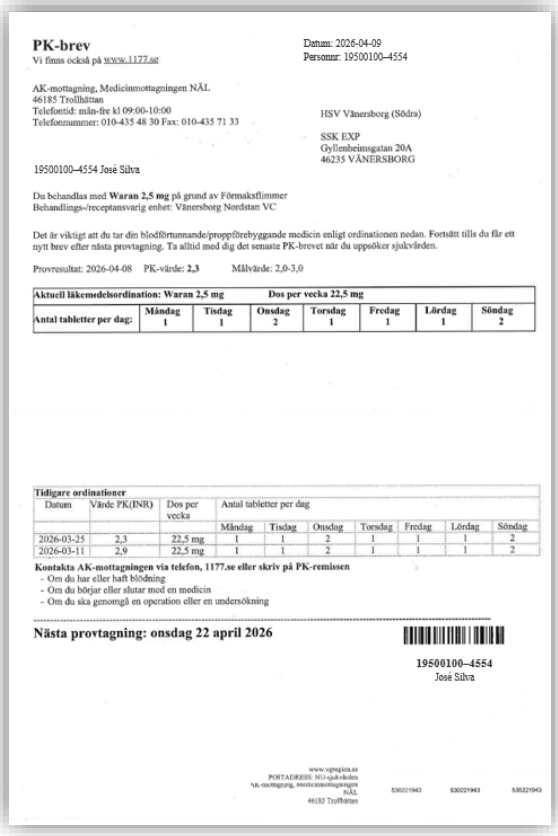

Blodförtunnande läkemedel

Blodförtunnande läkemedel minskar risken för blodproppar genom att påverka blodets förmåga att koagulera (stelna).
Patienter kan bli ordinerade blodförtunnande läkemedel exempelvis i samband med större operationer, vid förmaksflimmer, stroke, lungemboli (propp i lungan) eller djup ventrombos (propp i benet). Blodförtunnande läkemedel finns som tabletter, kapslar och injektioner. Sjuksköterskan lägger in en observationssymbol i MCSS samt journal när en patient behandlas med blodförtunnande läkemedel.

NOAK

NOAK - Non-vitamin K Orala Antikoagulantia är en grupp blodförtunnande läkemedel i tablettform. Exempel på NOAK är Eliquis, Xarelto, Pradaxa och Lixiana. Dessa läkemedel påverkar kroppens koagulation och minskar risken för blodproppar. Patienten tar samma dos varje dag och kontrollerar blodprover några gånger per år.

PK-brev
Vi finns också på www.1177.se

Datum: 2026-04-09
Personnr: 19500100–4554

AK-mottagning, Medicinmottagningen NÄL
46185 Trollhättan
Telefontid: mån-fre kl 09:00-10:00
Telefonnummer: 010-435 48 30 Fax: 010-435 71 33

HSV Vänersborg (Södra)

SSK EXP
Gyllenheimsgatan 20A
46235 VÄNERSBORG

19500100–4554 José Silva

Du behandlas med **Waran 2,5 mg** på grund av Förmaksflimmer
Behandlings-/receptansvarig enhet: Vänersborg Nordstan VC

Det är viktigt att du tar din blodförtunnande/proppförebyggande medicin enligt ordinationen nedan. Fortsätt tills du får ett nytt brev efter nästa provtagning. Ta alltid med dig det senaste PK-brevet när du uppsöker sjukvården.

Provresultat: 2026-04-08 PK-värde: **2,3** Målvärde: 2,0-3,0

Aktuell läkemedelsordination: Waran 2,5 mg	**Dos per vecka 22,5 mg**						
Antal tabletter per dag:	**Måndag** 1	**Tisdag** 1	**Onsdag** 2	**Torsdag** 1	**Fredag** 1	**Lördag** 1	**Söndag** 2

Tidigare ordinationer

Datum	Värde PK(INR)	Dos per vecka	Antal tabletter per dag						
			Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	Söndag
2026-03-25	2,3	22,5 mg	1	1	2	1	1	1	2
2026-03-11	2,9	22,5 mg	1	1	2	1	1	1	2

Kontakta AK-mottagningen via telefon, 1177.se eller skriv på PK-remissen
- Om du har eller haft blödning
- Om du börjar eller slutar med en medicin
- Om du ska genomgå en operation eller en undersökning

Nästa provtagning: onsdag 22 april 2026

19500100–4554
José Silva

Waran

Waran (Warfarin) är ett blodförtunnande läkemedel i tablettform som doseras utifrån ett blodprov som kallas PK-prov. Blodprovet visar hur tunt blodet är och utifrån provsvaret doseras patientens waranbehandling i ett veckoschema. Patienten får då en särskild läkemedelslista som kallas PK-brev där senaste ordinationen står. Doseringen för Waran kan skilja sig från dag till dag. Waran tas alltid på kvällen och för patienter med läkemedelsövertag delar sjuksköterskan Waran i dosett. När man ska ge patienten Waran måste man jämföra mot aktuellt PK-brev och se så att antalet tabletter i dosetten för den aktuella dagen stämmer. Waran är ett kraftfullt läkemedel och man får **aldrig** ta Waran ur burk utan endast från den delade dosetten. Om du känner dig osäker, om dosetten inte stämmer eller något annat är oklart ska alltid sjuksköterska kontaktas.

Andra blodförtunnande läkemedel

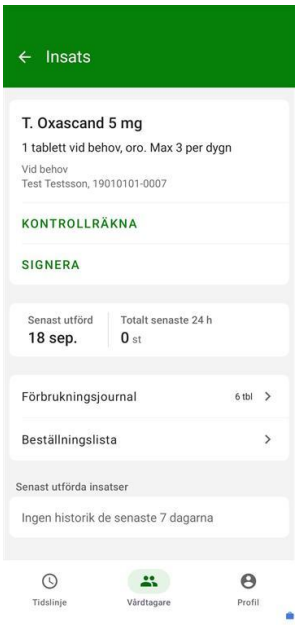
Fragmin och Innohep är exempel på blodförtunnande läkemedel som ges som subkutan injektion. Patienten kan bli ordinerad detta för att minimera risken för blodproppar, ofta i samband med en operation eller innan läkemedelsbehandling i tablettform startat. Det finns också flertal andra blodförtunnande läkemedel som Trombyl/Acetylsalicylsyra, Copidogrel och andra liknande sorter. Dessa är inte lika starkt verkande som ovanstående blodförtunnande.

Viktigt att tänka på

Risken för blödningar ökar vid blodförtunnande behandling.
Upptäcker du något av dessa tecken hos en patient ska du kontakta sjuksköterskan:

- Blåmärken
- Blod i urinen
- Blödning från underlivet
- Blod i avföringen eller svart avföring
- Kaffesumpskräkning
- Huvudvärk och/eller yrsel
- Påverkat allmäntillstånd
- Annan blödning som ej avstannar
- Om patienten ramlat eller fått slag mot huvud eller annan kroppsdel

Narkotikaklassade läkemedel

Vissa läkemedel som starkt smärtstillande, lugnande, sömnmedel eller kramplösande innehåller narkotikaklassade ämnen. Dessa kan vara beroendeframkallande och omfattas av strikta regler vid hantering. En patient kan behandlas med narkotikaklassade läkemedel både som stående dosering samt vid behov. Varje narkotikaklassat läkemedel skall bokföras och är därför bundet till en förbrukningsjournal i MCSS. Det för att kunna kontrollera och spåra varje tillförsel och uttag av läkemedlet. Varje uttag av ett narkotikaklassat läkemedel hos en patient registreras och det är din skyldighet som omvårdnadspersonal att kontrollera att saldot av det narkotikaklassande läkemedlet stämmer överens med förbrukningsjournalen.

Om saldot inte stämmer skall det dokumenteras, sjuksköterska meddelas och avvikelse skrivas.

Läkemedel vid sömnbesvär

Patienter som lider av sömnbesvär kan ordineras behandling med sömntabletter. Dessa läkemedel ska ges i direkt anslutning till sänggående för att minska risken för fallskador. Sömntabletter kan ge biverkningar, särskilt hos äldre personer eftersom känsligheten för denna typ av läkemedel ökar med åldern. Effekten kan dessutom kvarstå dagen efter och orsaka trötthet och dåsighet.

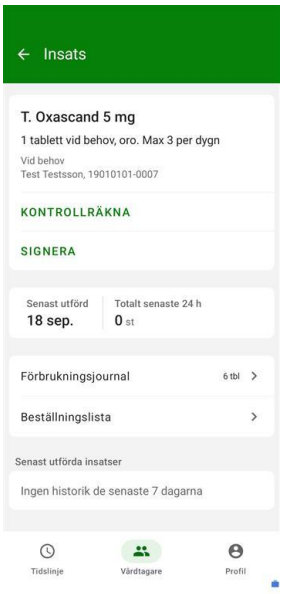
Vid behovs läkemedel

Ibland blir patienten ordinerad läkemedel som kan tas vid behov. Det kan exempelvis vara lugnande läkemedel vid oro, smärtlindring vid känd återkommande smärta eller Nitroglycerinspray vid kärlkramp.

I läkemedelslistan och MCSS ska det tydligt stå vilka läkemedel som får ges vid behov. Det ska också framgå varför läkemedlet ges och vilken dos som gäller. Vid behovsläkemedel får bara ges enligt den ordination som finns. Om patienten skulle uppvisa nya eller andra symtom ska alltid kontakt tas med sjuksköterskan. Det är viktigt att kontrollera läkemedelslistan och MCSS **innan** ett vid behovs läkemedel ges så inte patienten redan fått läkemedlet eller snart kommer att få samma läkemedel från ordinarie stående behandling exempelvis i apodospåsen.

Om du känner dig osäker ta kontakt med sjuksköterska. Beskriv då patientens symtom och situation, därefter tar sjuksköterskan beslut om vad som ska göras.

Exempel
Du kommer hem till patienten José på eftermiddagen. José beskriver att han känner sig orolig. Du vet att José ibland kan besväras av oro och sätter dig ner och försöker avleda oron med samtal. Han känner sig trots detta fortsatt orolig och vill ha vid behovsläkemedel mot oro. Du ser i läkemedelslistan samt MCSS att José har Tablett Oxascand 5 mg - 1 tablett mot oro och ger detta enligt vid behovslistan. När du kommer tillbaka på kvällsbesök några timmar senare följer du upp Josés oro som har minskat. Läkemedlet har haft god effekt, detta dokumenterar du i hans journal.

Rimlighetsbedömning

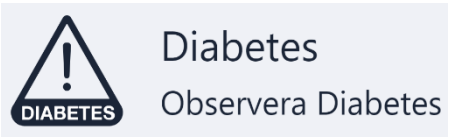
Som omvårdnadspersonal är det viktigt att alltid värdera om dosen av ett läkemedel som skall ges är rimlig i varje enskild situation. En patient som mår illa och har haft kräkning och diarré behöver man då rådgöra med sjuksköterska om den ordinerade läkemedelsdosen skall ges. Dosen kan tex innehålla njurskadande eller vätskedrivande läkemedel som skulle kunna göra stor skada för en uttorkad patient.

Du som överlämnar läkemedel behöver även värdera rimligheten av att ge läkemedel vid det aktuella klockslaget. Ibland kan en patient av någon anledning exempelvis fått sina morgonläkemedel senare så det blir för kort tid mellan två doser, i dessa fall ska du kontakta sjuksköterskan som får besluta hur man ska göra.

Diabetes

Diabetes är en ämnesomsättningssjukdom där blodsockernivåerna i kroppen är förhöjda. Det höga blodsockret beror på brist på hormonet insulin eller på grund av försämrad effekt av insulinet. Sjukdomen finns i två varianter, typ 1 diabetes och typ 2 diabetes.

Sjuksköterskan lägger in en observationssymbol i MCSS samt journal när en patient är diabetiker.

Typ 1 diabetes bryter oftast ut i barn och ungdomsåren och beror på att de insulin-producerande cellerna i bukspottskörteln förstörts och slutat producera hormonet insulin. Vid typ 1 diabetes kommer symtomen snabbt.

Typ 2 diabetes bryter oftast ut efter 40-års ålder men kan förekomma hos yngre. Typ 2 diabetes beror på en gradvis minskad insulinproduktion samtidigt som kroppen är mindre känslig för insulin. Riskfaktorer är bland annat övervikt, inaktivitet, stigande ålder och ärftlighet. Vid typ 2 diabetes kommer symtomen mer smygande och kan till en början vara svåra att upptäcka.

Symtom på diabetes:

- Ökad törst
- Stora urinmängder
- Trötthet
- Dimsyn
- Viktnedgång

Behandling

Målet med diabetesbehandlingen är att patienten ska ha en så normal blodsockernivå som möjligt för att förebygga komplikationer och minska symtom.

- Typ 1 diabetes behandlas alltid med insulin
- Typ 2 diabetes behandlas med livsstilsförändringar som förbättrad kost, motion och viktnedgång. Om det inte är tillräckligt blir patienten insatt på läkemedelsbehandling i form av tabletter och ibland även insulin.

Blodsockerkontroll

Blodsocker behöver kontrolleras regelbundet samt vid behov hos diabetiker. Blodsocker mäts i mmol/l och hos friska personer pendlar normalt ett blodsocker mellan 4 - 8 mmol/l.

Denna instruktionsvideo visar en blodsockerkontroll:

Lågt blodsocker – Hypoglykemi

Blodsockret kan sjunka av minskat/uteblivet matintag, insulin och diabetesläkemedel, fysisk aktivitet och alkohol. Ett lågt blodsocker kan uppkomma om patienten exempelvis har fått insulin/tabletter men ätit för lite. Tecken på lågt blodsocker är:

- Hunger
- Blekhet
- Personen kallsvettas
- Förvirring och oro
- Hjärtklappning

Stanna hos patienten! Försök få i patienten något sött så som saft, juice, honung, druvsocker och ge sedan mjölk och smörgås samt kontakta sjuksköterskan.
OM patienten är kraftigt medvetandepåverkad/okontaktbar ring 112.

Högt blodsocker – Hyperglykemi

Blodsockret kan stiga av mat och dryck, vissa läkemedel som exempelvis kortison, infektioner eller på grund av otillräcklig läkemedelsbehandling.

Tecken på högt blodsocker är:

- Ökad törst
- Stora urinmängder
- Illamående och buksmärtor

Hos en typ 1 diabetiker är ett högt blodsocker alarmerande medan det hos en typ 2 diabetiker sällan är direkt farligt. Kontakta sjuksköterskan som får göra en bedömning av situationen och vidare åtgärder.

Avslutning

Bra jobbat! Nu när du gått igenom detta utbildningsmaterial har du fått en grundläggande kunskap för att kunna gå vidare i nästa steg mot din delegering i läkemedelshantering. Det är sedan i det dagliga arbetet när du fått din delegering som din kunskap omsätts i praktiken.

Var uppmärksam, visa omtanke och arbeta med respekt för varje patient. Ditt engagemang och din noggrannhet gör skillnad – varje dag.